

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Л. Катан, д.е.н., професор

О. Добровольська, к.е.н., доцент

Історія виникнення кредитних спілок свідчить про те, що їх створювали, вони активно розвивалися й приносили найбільшу користь державі саме у кризові часи: соціально незахищені громадяни об'єднувалися для фінансової взаємодопомоги.

Нині у більш як 100 країнах світу понад 200 мільйонів громадян - члени КС, які спільно взаємокооперують коштами на загальну суму більш ніж \$1,7 трильйона. Світова практика підтверджує, що особлива необхідність у розвитку системи кредитної кооперації виникає перш за все у періоди економічних негараздів і потрясінь. Так було всюди, так було і в Україні. Тому запитання - чи потрібні державі кредитні спілки? - риторичне.

Багато завдань стосовно становлення і розвитку кредитних спілок залишаються недостатньо розробленими як у науковому, так і в управлінсько-практичному аспектах, особливо в умовах транзитивної економіки.

Уже понад 20 років кредитні спілки в Україні — це вагомий інструмент надання фінпослуг перш за все малозабезпеченим громадянам. Перші 10 років існування їх активно підтримувала держава. В середині 2000-х КС надавали за кількістю майже один мільйон кредитів щорічно пересічним громадянам, приватним підприємцям, особистим селянським та фермерським господарствам тощо. З початком фінансової кризи 2008-2009 років їх активи значно зменшились, держава відвернулася від них на догоду фінансовим магнатам, квазіструктурам,

великим банкам. Та навіть тепер кредитні спілки України об'єднують понад мільйон громадян України, надаючи їм щорічно 300-400 тисяч кредитів на 3-4 мільярди гривень.

У нинішні кризові часи КС - це чи не єдина структура, яка задовольняє потреби українців у дрібних позиках і кредитує малих сільгоспвиробників. Тому їхній розвиток на користь не лише громадянам, але й державі, адже саме завдяки КС малозабезпечені верстви населення мають змогу вирішувати свої соціальні та побутові питання, а економіка України - розвиватися шляхом отримання інвестицій від малого підприємництва та сільгоспвиробництва.

У кредитних спілках створено понад три тисячі робочих місць. Тільки від платежів, пов'язаних із виплатою заробітної плати в спілках, держава щорічно отримує 60-70 мільйонів гривень. При цьому за всі роки існування кредитної кооперації, на відміну від банківської системи, спілки не отримали від держави жодної копійки, втративши при цьому у збанкрутілих банках десятки мільйонів гривень.

За шість років після фінансової кризи 2008 року держава не спромоглася на жодну із позитивних змін законодавства, яких нагально потребує ринок кредитних спілок. За цей час уже п'ять разів змінювали керівний склад держрегулятора ринку, і жоден із них навіть не намагався змінити безпосередньо підходи до практики регулювання - лише посилювали тиск.

Замість того, щоб на державному рівні надавати необхідну законодавчу підтримку, реалізовувати через КС програми розвитку української економіки, нині держава навпаки - без обговорень і врахування реальних інтересів мільйонного членства спілок - впроваджує оподаткування процентних доходів членів КС і самих кредитних спілок як юридичних осіб. Така новація нічого не додасть до бюджету, натомість призведе до подальшого скорочення ринку,

зменшення доступу до фінпослуг пересічних громадян і, як результат, бюджетних втрат на десятки мільйонів гривень.

На законодавчому рівні продовжується обговорення проекту Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки, презентованого Нацкомфінпослуг.

За абсолютною більшістю аспектів реформування професійні об'єднання мають єдину позицію, існують певні розходження лише в кількох питаннях, які наразі перебувають на стадії узгодження.

Найбільш активну дискусію викликають питання введення оподаткування податком на прибуток неприбуткових організацій, якими є кредитні спілки за Законом, що безпосереднім чином впливає на стан ринку в цілому, спрощення дозвільних процедур шляхом ліквідації зайвих бюрократичних вимог, запровадження саморегулювання на ринку КС, фінансового оздоровлення кредитних спілок, створення системи гарантування, ін.

Виходячи з останніх аналітичних даних, ринок кредитних спілок так і не зміг відновитися після кризи 2008 року, на відміну від страхового ринку, і потребує швидкої реанімації. Безперечно необхідне подальше взаємоузгодження пунктів проекту Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, які стосуються ринку кредитних спілок, між безпосередніми учасниками ринку і державним регулятором з наступним внесенням відповідних змін до профільного законодавства. НАКСУ висловлює сподівання, що процес вдосконалення законодавства, яке регулює діяльність кредитних спілок в Україні, буде швидким та ефективним завдяки плідній співпраці з Американською Торгівельною Палатою.

Найбільш детально відпрацьованим блоком проекту Стратегії є блок страхування. В той же час пропонується внести до стратегічних напрямків аспекти, які стосуються й інших ринків фінансових послуг. Зокрема, щодо кредитних спілок запропоновано:

– запровадження механізмів підтримки ліквідності на ринку кредитних спілок шляхом взаємокредитування через об'єднанні кредитні спілки та кооперативні банки, утворені кредитними спілками;

– упровадження механізмів гарантування законних прав споживачів і інвесторів, зокрема, гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, гарантування внесків (вкладів) на депозитні рахунки членів кредитних спілок, запровадження системи рефінансування на ринку кредитної кооперації, захисту прав довіритель фондів фінансування будівництва;

– розвиток діяльності кредитних спілок шляхом запровадження норм щодо можливості залучення до членів кредитних спілок юридичних осіб фермерських, сільських господарств, об'єднань власників житла, профспілкових і релігійних організацій, встановлення обмеження діяльності по територіальному принципу, але передбачити можливість при наявності певних дозволів працювати на суміжних / прилеглих територіях;

– створення єдиного фінансового центру сектора для забезпечення переказу коштів у межах небанківських платіжних систем, формування доступу кредитних спілок до довгострокових та дешевих фінансових ресурсів і підтримання ліквідності кредитних спілок шляхом утворення центрального кооперативного банку (центральної кредитної спілки), учасниками якого є кредитні спілки регіонального рівня.

Ми вважаємо за необхідне доопрацювання даної стратегії, в цілому погоджуючись із тим, що її ухвалення є доречним. Важливим є питання компенсації вкладникам збанкрутілих кредитних спілок, недоцільності ліцензування діяльності кредитних спілок, а до врегулювання цього питання - необхідності максимального спрощення процедур ліцензування, тим більше, що в кредитних спілках ліцензуються два статутних види їх діяльності. Така ситуація кардинально відрізняється від страхового ринку, де існує величезне розмаїття видів страхування і,

відповідно, присутня доцільність ліцензування. При цьому було запропоновано ввести індикатори не тільки щодо розвитку окремих ринків, які є виміром ефективності реалізації цієї стратегії, а й індикатори ефективності діяльності Нацкомфінпослуг. Наприклад, такий індикатор як співвідношення кількості отриманих ліцензії та кількості пакетів кредитних спілок, наданих на ліцензії. Згідно з останніми даними така ефективність складає не більше 1/6, за умови відсутності будь-яких зауважень щодо фінансового стану заявників.

Отже, залишаються не вирішеними і є дискусійними питання нелогічності оподаткування кредитних спілок податком на прибуток підприємств, оскільки в Україні склалася ситуація, коли неприбуткова за законом організація є платником податку на прибуток на загальних підставах. А також було наголошено на необхідності вирішення питання щодо поширення на кредитні спілки України виключень з банківських Директив ЄС 48/2006 та 36/2013 подібно до того, як це зроблено для кредитних спілок Великобританії, Ірландії, Польщі та Литви, стосовно вимог, які висуваються до кредитних установ щодо власного капіталу.

Література:

1.Славова Н.О. Створення кредитних спілок: теоретичні та практичні аспекти / Н.О. Славова // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. – 2010. – № 2. – С.323-328.

2.Урядовий кур'єр №36 (5410) від 26.02.2015 р. (розділ фінанси).

3.Хорунжий С. Міжнародний досвід формування системи гарантування вкладів для членів кредитних спілок (уроки для України) / С. Хорунжий, К. Хорунжий // Вісник кредитної кооперації. – 2013. – № 3 (6). – С.20-26.